

Juryrapport Martinus Nijhoff Vertaalprijs 2016 – Babet Mossel

In de afgelopen dertig jaar heeft Babet Mossel een rijk en gevarieerd vertaaloeuvre opgebouwd van werken uit voornamelijk de Britse en Amerikaanse literatuur. Het is niet overdreven te stellen dat binnen het literaire vertaalveld het vertalen van werken uit het Engelse taalgebied zich onderscheidt van het vertalen van werken uit andere talen – veel vaker wordt er in groepsverband gewerkt en vaker betreft het auteurs die later eendagsvliegen blijken of werken waaraan niet de allerhoogste literaire waarde wordt toegeschreven. In het vertaaloeuvre van Babet Mossel zijn nauwelijks sporen van deze trend te vinden. Zij heeft voornamelijk individueel boeken vertaald van gewaardeerde twintigste- en eenentwintigste-eeuwse auteurs als Doris Lessing, Pearl Abraham, Anne Tyler, Donna Tartt, André Aciman en Jonathan Coe en een enkel werk uit de canon van de negentiende eeuw: *Jane Eyre* van Charlotte Brontë. Vier werken heeft ze vertaald van Philip Roth – de laatste drie korte romans, *Indignation* (vertaald als *Verontwaardiging*), *The Humbling* (*De vernedering*) en *Nemesis* (Nemesis) alsmede de grote roman *Sabbath's Theater* (*Sabbaths theater*).

Babet Mossel beschikt over het vermogen om voor elke auteur, bij elk boek, de passende Nederlandse stijl en toon te vinden en de werken van die auteurs tot volkomen overtuigende Nederlandse literaire teksten om te werken, zonder dat aan de waarde en de betekenis van de oorspronkelijke teksten iets wordt afgedaan.

Dat geldt voor de scherpe, ironische stijl in Acimans *Uit Egypte*, een autobiografische terugblik op de geschiedenis van de Joodse familie van de auteur, vol hilarische herinneringen aan kleurrijke ooms, tantes en grootouders, die in het Nederlands evenzeer tot leven komen als in het Engels.

Dat geldt voor de exuberante stijl in Philip Roths *Sabbaths theater*, dat over het algemeen tot de vijf beste romans van Roth wordt gerekend. *Sabbaths theater* is een meerstemmige roman, die van de vertaler vraagt de stemmen van verteller en personages in al hun diversiteit over te brengen. Zo spreekt Drenka, de uit Joegoslavië afkomstige minnares van hoofdpersoon Mickey Sabbath, een overtuigend soort gebrekkig Engels. Door het gebruik van slechts een paar subtiële middelen, zoals verkeerde voornaamwoorden, weet Mossel het effect hiervan in het Nederlands over te brengen, zonder aan het beeld van het personage iets af te doen. Hetzelfde geldt voor de verhaspeling van idiomem en gezegden door Drenka, als

Je moet goed geslagen ten ijs komen ... zijn dagen zijn opgeteld [...] dan heb je stront aan de kikker [...] toen rook ik nattigheid [...] als je maar weet hoe de vork in elkaar steekt [...] toen zat ik met de verbrande peren [...] dat is water naar de kraan dragen [...] dat is een ruk uit mijn lijf.

Daarnaast staat de vertellerstekst van Roth vol ingewikkelde, maar zeer fraai geformuleerde zinnen, die doen denken aan zijn grote voorbeeld Henry James. Roth volgt deze schrijver na in de enorme geconcentreerdheid van zijn formuleringen, die vanwege de gedetailleerdheid en de nuances van observaties of de weergave van gedachten vaak moeilijk vertaalbaar zijn. Uit de volgende passage blijkt hoezeer Mossel daar toch goed in slaagt.

Uit de manier waarop ze zich op haar taken stortte viel moeilijk op te maken of zij de noodzaak diende of de noodzaak haar. Ze was een tenger vrouwtje met een grote neus en donkere krullen, dat af en aan hupte en flitste als een vogeltje in een vlierstruik, een reeks tonen kwelend en kirrend met de vloeiende klaarheid van een kardinaalsvink, een wijsje dat uit haar opborrelde met dezelfde natuurlijkheid waarmee ze afstofte, streek, verstellde, poetste en naaide. Zoals ze dingen opvouwde, dingen gladstreek, dingen rangschikte, dingen opstapelde, dingen inpakte, dingen sorteerde, dingen openmaakte, dingen lostrok, dingen samenbond – nooit stonden haar kwieke vingers stil en nooit verstomde het fluiten, zolang zijn kindertijd duurde.

Uit deze beeldende beschrijving van de moeder van hoofdpersoon Mickey Sabbath blijkt de grote stilistische begaafdheid van zowel auteur als vertaler. De expressieve woordkeus ('klarheid', 'opborrelen') leidt tot heldere beelden, de alliteraties geven de zin een enorme vaart en in de opsommingen vindt de vertaalster een vlekkeloos ritme. De zinnen dansen, 'huppen' en 'flitsen', als het beschreven vogeltje zelf.

De beheersing van een breed palet aan literaire stijlen blijkt ook uit de sterk historisch gemarkeerde taal in *Jane Eyre. Een autobiografie*, de grote roman van de lichtste der gezusters Brontë, Charlotte – misschien wel het *magnum opus* uit het oeuvre van Mossel.

Deze hervertaling bewijst haar bestaansrecht in de lange rij vertalingen van deze klassieker vooral doordat Mossel in staat blijkt het juiste evenwicht te vinden tussen twee vereisten, namelijk het weergeven van het historische karakter van de tekst en het leveren van een voor een hedendaagse lezer toegankelijk boek. Zij weet dat te bereiken door de combinatie van grammaticale helderheid, het vermijden van anachronismen en een zeer expressieve woordkeus, waarbij geput wordt uit zowel een authentiek negentiende-eeuws repertoire als een enigszins archaisch aandoend hedendaags repertoire. Een combinatie die de lezer verleidt tot de illusie een historische tekst te lezen in zijn eigen taal. Het volgende fragment mag als voorbeeld gelden:

Bij het huis arriveerde ik vlak voor het donker, op een avond waarvan grauwe lucht, koude wind en onafgebroken, fijne alles doordringende regen de sfeer bepaalden. De laatste mijl legde ik te voet af, na sjees en berijder te hebben weggezonden met het beloofde dubbele loon. Zelfs op zeer korte afstand van het landhuis was er nog niets van te zien, zo donker en massief stonden de stammen van het sombere woud eromheen. Een ijzeren poorthek tussen granieten zuilen wees me de ingang, en toen ik daardoor was gegaan bevond ik me opeens in het schemerduister van

nauw aaneengereide bomen. Over een brandgang in het bos zag ik tussen vergrijsde knoestige masten en onder een takkengewelf een smal door gras overwoekerd pad omlaag gaan. Dat volgde ik, in de verwachting spoedig het huis te bereiken; maar het liep maar door, het kronkelde maar voort: er was geen teken van behuizing of park te bespeuren. Ik dacht dat ik een verkeerde richting had genomen en verdwaald was. Het donker van avondstond en woudschemer pakte zich om me samen. Ik keek rond of ik een andere weg zag. Er was er geen: het was een en al vervlochten twijg, schorsige zuil, dicht zomerloof – nergens een opening.

Vanwege haar buitengewoon grote vakmanschap, haar beheersing van vele nuances van het Nederlandse stilistische spectrum en het vermogen haar auteurs een overtuigende Nederlandse stem te geven en toch hun historische en culturele eigenheid te behouden, heeft de jury van de Martinus Nijhoff Vertaalprijs unaniem besloten Babet Mossel aan het bestuur van het Prins Bernhard Cultuurfonds voor te dragen voor de Martinus Nijhoff Vertaalprijs 2016.

De jury van de Martinus Nijhoff Vertaalprijs 2016 bestond uit Maarten Asscher, Wim Honselaar, Cees Koster (voorzitter), Jan Kuijper, Hilde Pach en Linda Pennings.